

Szymon Król[■]

Raport podsumowujący Szczyt Klimatyczny Żuław

[■] student kierunku gospodarka przestrzenna na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej

WSTĘP

Z inicjatywy Instytutu Metropolitalnego, przy współpracy ze Stowarzyszeniem Żuławy i międzynarodową siecią miast *Cittaslow*, 25 września br. w Żuławskim Parku Historycznym w Nowym Dworze Gdańskim odbył się Szczyt Klimatyczny Żuław. Wydarzenie miało na celu wymianę doświadczeń, zwrócenie uwagi na problemy i potrzeby regionu, który ze względu na swoje położenie geograficzne, rzeźbę terenu, sieć osadniczą i gospodarkę jest szczególnie narażony na skutki zmian klimatycznych. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele żuławskich samorządów, przedsiębiorstw, spółek komunalnych, aktywiści i mieszkańcy. Szczyt obejmował dwa panele dyskusyjne połączone z dyskusjami. Centralnym punktem było podpisanie przez uczestników Deklaracji, która stanowi załącznik do niniejszego raportu. Sam raport zawiera listę uczestników, program, opracowanie wypowiedzi panelistów, podsumowanie późniejszych dyskusji oraz zestaw rekomendacji dla przyszłych działań.

UCZESTNICZY

Pomysł organizacji Szczytu spotkał się z dużym zainteresowaniem, co pokazuje, że omawiany problem stanowi realne wyzwanie, dotyczące wielu interesariuszy. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele następujących instytucji i organizacji:

- Samorząd Województwa Pomorskiego
- Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot
- Gmina i Miasto Nowy Dwór Gdański
- Miasto Malbork
- Gmina Pruszcz Gdański
- Powiat Kwidzyński

- Stowarzyszenie Żuławy
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Uniwersytet Gdański
- Instytut Metropolitalny
- Szop Sp. z o.o.
- Centralny Wodociąg Żuławski Sp. z o.o.
- Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Nowym Dworze Gdańskim
- Firma Adaptacja
- Eurokonsult
- Gdańskie Wody
- Ruch Odrodzenia Gospodarczego im. Edwarda Gierka

PROGRAM

Szczyt Klimatyczny Żuław podzielono na dwie części. W pierwszej miał miejsce panel dyskusyjny poświęcony wyzwaniom rozwojowym Żuław w kontekście zmian klimatycznych. Obejmował następujące wystąpienia:

- **Jacek Michalski** (Burmistrz Miasta i Gminy Nowy Dwór Gdański);
- **Marek Charzewski** (Burmistrz Miasta Malborka);
- **Magdalena Kołodziejczak** (Wójt Gminy Pruszcz Gdański);
- **Michał Glaser** (Dyrektor Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot);
- **Tomasz Szczepański** (Prezes Zarządu Centralnego Wodociągu Żuławskiego Sp. z o.o.) i **Karol Sobczak** (Dyrektor ds. technicznych CWŻ).

Druga część Szczytu składała się z dwóch serii wypowiedzi zakończonych wspólną podsumowującą dyskusją. Uczestnicy mieli okazję wysłuchać następujących wystąpień:

- **dr Jakub H. Szlachetko** (Prezes Zarządu Instytutu Metropolitalnego), Lokalny plan adaptacyjny jako pierwsza wspólna inicjatywa gmin i powiatów Szczytu Klimatycznego Żuław;
- **dr Jakub H. Szlachetko** (Prezes Zarządu Instytutu Metropolitalnego), Koncepcja centrów bezpieczeństwa energetycznego;
- **prof. UG, dr hab. Maciej Nyka** (Uniwersytet Gdański), O adaptacji i mitygacji w ochronie klimatu Żuław;
- **Tomasz Drozdowski** (Prezes European Foresight Institute), Regulacja i dbałość o stan nadbrzeży jako podstawowy element rozwoju społeczno-gospodarczego Żuław na przykładzie projektu „Żuław Gdańskie atrakcyjne turystycznie”;
- **Izabela Ratajczak-Juszko** (Dyrektor Adaptacji), Finansowanie działań adaptacyjnych Polsce i na świecie w erze kryzysu klimatycznego. Czekać na mannę z nieba czy działać?;
- **Aleksandra Budny** (Departament Programów Regionalnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego), Inwestycje przyczyniające się do wzrostu odporności regionu na zmiany klimatu w ramach RPO WP 2014-2020. Adaptacja do klimatu w kontekście nowej perspektywy unijnej 2021-2027;
- **Teresa Jakubowska** (Zastępca Prezesa Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku), Program „Czyste powietrze”.

WYSTĄPIENIA

Uczestniczący w pierwszym panelu przedstawiciele samorządu opowiedzieli o problemach, z jakimi borykają się na co dzień: przede wszystkim o uzależnieniu bezpieczeństwa mieszkańców żuławskich gmin od sprawnego działania systemu przepompowni (48 h przerwy w ich funkcjonowaniu oznaczałoby zalanie znacznej

części regionu) i od realizacji nowoczesnego systemu ochrony przeciwpowodziowej. Zwrócono uwagę na kwestię niejasnego podziału odpowiedzialności za utrzymanie rowów, których sieć jest bardzo rozbudowana, a dla właściwego działania musi być sprawna w całości. Uczestnicy panelu mówili również o tym, że Żuław są regionem unikatowym w skali kraju, ze względu na swoje położenie i wyjątkową historię, ale też dzięki temu, że tutejsi rolnicy osiągają bardzo wysokie plony – padło nawet określenie „spichlerz Polski”. W związku z tym uznano, że należy tę specyfikę uregulować prawnie na poziomie centralnym i zapewnić samorządom większe możliwości działania. Podkreślono również wagę współpracy na poziomie ponadlokalnym w celu zwiększenia możliwości finansowych i organizacyjnych działań zmierzających do walki ze skutkami zmian klimatu. Mówiono również o dotychczasowych realizacjach i przyszłych potrzebach w zakresie infrastruktury – termomodernizacji budynków, poprawie stanu wodociągów, kanalizacji i oczyszczalni ścieków, powstawaniu obiektów małej retencji i dużych kolektorów.

Na początku drugiej części spotkania poruszona została kwestia sporządzenia lokalnego planu adaptacyjnego dla Żuław, który jest fakultatywny, ale możliwy do zrealizowania – być może nawet bez zewnętrznego finansowania – a stanowiłby z pewnością dużą pomoc dla samorządów, pozwoliłby wyznaczyć konkretne problemy i kierunki działań. Drugim pomysłem, jaki pojawił się w tej części dyskusji, było stworzenie dla regionu mobilnego centrum bezpieczeństwa energetycznego, które pozwoliłoby na dostawy energii i innych mediów na czas kryzysu. Projekt ten, wypracowany przez Instytut Metropolitalny i Katedrę Prawa Administracyjnego i Samorządu Terytorialnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, obejmuje dokumentację i materiały promocyjne, których prze-

kazanie samorządom zaoferowano w trakcie Szczytu. Dalsze wystąpienia dotyczyły między innymi zdefiniowania i rozróżnienia pojęć adaptacji, mitygacji i odporności. Padły także ważne słowa o tym, że w dzisiejszych realiach nie ma widoków na odwrócenie zmian klimatu, a jedynie ich ograniczenie i że należy to robić właśnie na szczeblu lokalnym. Mówiono również o możliwości połączenia walki ze zmianami klimatu z innymi zagadnieniami, na przykład rozwojem turystyki. Ostatnia tura wystąpień dotyczyła z kolei możliwości finansowania. Zwrócono uwagę na konieczność jak najlepszego sformułowania zagrożeń i działań adaptacyjnych – w przeciwnym razie otrzymanie finansowania zewnętrznego może się okazać niemożliwe, ponieważ potrzeby będą coraz większe, a możliwości prawdopodobnie coraz mniejsze. Co do celów, na które można przeznaczyć środki zewnętrzne w obecnej sytuacji, wymieniono dotychczasowe realizacje – systemy ochrony przeciwpowodziowej i szybkiego ostrzegania, zbiorniki retencyjne, przeciwdziałanie suszy (dofinansowane przez Unię Europejską w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych), a także wymianę źródeł ciepła i termomodernizację budynków w ramach programu rządowego „Czyste Powietrze”.

DYSKUSJA

W dyskusji, a w zasadzie dwóch dyskusjach (po każdej z części Szczytu) wzięli udział zarówno paneliści, jak i osoby z publiczności – kandydaci do parlamentu, samorządowcy i eksperci. Najpierw skupiono się na kwestii wsparcia zewnętrznego dla Żuław. Parlamentarzyści i kandydaci do Sejmu zwrócili uwagę na konieczność jasnego i konkretnego podziału zadań i obowiązków oraz lepszy przepływ informacji między szczeblem centralnym a samorządowym, a także na konieczność przekazania przez rząd więk-

szej ilości środków unijnych na rzecz władz lokalnych, które najefektywniej je rozdysponują. Inne kwestie, jakie podniesiono, to konieczność ściślejszej współpracy żuławskich samorządów, potrzeba całościowego i długofalowego myślenia o przyszłości regionu ponad granicami administracyjnymi (zaproponowano powołanie specjalnego zespołu zajmującego się tym) oraz szczególnie istotna rola i duża wrażliwość gospodarki wodnej, wynikająca przede wszystkim z lokalnej specyfiki. Padło także stwierdzenie, że zewnętrzne finansowanie polityki klimatycznej Żuław niestety nie jest pewne, więc samorządy muszą także tworzyć pewne specjalne fundusze na ten cel we własnym zakresie. Mówiono także (podczas obu dyskusji) o dużych potrzebach w zakresie edukacji i świadomości społecznej, co przełożyłoby się między innymi na częstszą realizację małej retencji czy oczyszczalni przydomowych. Podkreślano kilkakrotnie uniwersalność, transgraniczny charakter i wieloaspektowość problemów klimatycznych.

REKOMENDACJE

Jednym z założeń Szczytu było wypracowanie rekomendacji dla dalszych działań – tak, aby podpisana przez uczestników deklaracja nie pozostała wyłącznie na papierze i można było opracować konkretne plany i projekty. Wstępna lista zaproponowanych podczas spotkania inicjatyw przedstawia się następująco:

- **Lokalny Plan Adaptacji i Mitygacji dla Żuław** – sfinansowany ze środków zewnętrznych lub samorządowych, zawierający diagnozę obecnych i przyszłych zagrożeń dla Żuław w związku ze zmianami klimatu oraz wskazanie możliwego przeciwdziałania, poprzez rozwiązania infrastrukturalne, planistyczne, edukacyjne i organizacyjne, określający harmonogram i źródła finansowania poszczególnych przedsięwzięć;

- **Centrum Bezpieczeństwa Energetycznego** – mobilne centrum zasilania w energię i inne media, służące reagowaniu w sytuacjach kryzysowych, umożliwiające na przykład awaryjne zasilanie pomp chroniących obszary depresyjne przed zalaniem;
- **prawne uznanie Żuław za obszar szczególny** – umożliwienie samorządom różnych szczebli bardziej efektywnego działania poprzez zwiększenie ich kompetencji, większe wsparcie ze strony rządu na rzecz inwestycji zlokalizowanych na Żuławach, a mających znaczenie dla całego kraju;
- **zacieśnienie współpracy ponadlokalnej** – wspólne opracowanie Lokalnego Planu Adaptacyjnego, wspólne pozyskiwanie środków na działania planistyczne i inwestycyjne, związane nie tylko z przeciwdziałaniem skutkom zmian klimatycznych, zwiększenie efektywności i zmniejszenie kosztów obsługi administracyjnej;
- **fundusz wspólnotowy** – przekazanie części budżetów samorządów żuławskich na walkę ze skutkami zmian klimatu (możliwość działania finansowanego ze środków własnych jest bardzo ważna ze względu na niepewność pozyskania funduszy zewnętrznych);
- **powołanie międzygminnego komitetu monitorującego** – uzyskanie wsparcia merytorycznego i nadzór ekspercki nad działaniami adaptacyjnymi, monitorowanie stanu środowiska, promocja i edukacja wszystkich interesariuszy;
- **kompleksowa polityka wodna** – połączenie wysiłków na rzecz ochrony przeciwpowodziowej, modernizacji wodociągów i kanalizacji, budowy obiektów małej retencji, walki ze skutkami suszy;
- **edukacja i promocja** – uświadamianie społeczności żuławskiej na temat zagrożeń związanych ze zmianami klimatu, ale także (a może przede wszystkim) o potencjalnych sposobach przeciwdziałania im i ograniczania ich, zewnętrzna promocja regionu, jego wartości i problemów, z jakimi się boryka.

PODSUMOWANIE

Zarówno sam fakt organizacji Szczytu Klimatycznego Żuław, jak i duża frekwencja, a także wypowiedzi uczestników pokazują, że problem adaptacji do zmian klimatycznych stanowi bardzo istotny problem, zwłaszcza dla żuławskich społeczności. Podczas spotkania padło wiele ważnych stwierdzeń, deklaracji, ale i pytań, na które teraz trzeba będzie znaleźć odpowiedzi. Liczymy, że waga problemu zostanie dostrzeżona przez decydentów na wszystkich szczeblach, a zaproponowane działania oraz podpisana przez uczestników Szczytu deklaracja nie pozostaną tylko na papierze, ale pociągną za sobą realne skutki.

DEKLARACJA INTERESARIUSZY I SZCZYTU KLIMATYCZNEGO ŻUŁAW

z dnia 25 września 2019 r.
w sprawie ogłoszenia Alarmu Klimatycznego

Zważywszy, że:

- fundamentem ustroju społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej jest zasada zrównoważonego rozwoju,
- rozwój społeczny i wzrost gospodarczy powinny uwzględniać ochronę środowiska i racjonalność w gospodarowaniu zasobami naturalnymi,
- solidarność społeczna ma także wymiar międzypokoleniowy i należy dać przyszłym pokoleniom szansę życia w szczęściu i zdrowiu,
- a wspólnoty samorządowe są samodzielne w reprezentowaniu interesów mieszkańców i kształtowaniu polityk lokalnych,

Ustala się, co następuje:

§ 1.

Mając na uwadze tempo zmian klimatu na Ziemi, na co wskazują opracowania naukowe i eksperckie, między innymi najnowsze raporty Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC), ogłasza się na terenie naszych gmin i powiatów Alarm Klimatyczny.

§ 2.

Ogłoszenie Alarmu Klimatycznego oznacza przyspieszenie działań na rzecz ochrony klimatu, w tym poprzez aktualizację polityk lokalnych, w szczególności polityki rozwoju, polityki przestrzennej i polityki inwestycyjnej.

§ 3.

Ochrona klimatu wymaga solidarnego działania ludzi na całym świecie, stąd nasze gminy i powiaty będą dążyły do zmniejszenia negatywnego wpływu na klimat poprzez:

- racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi, w tym wodą,
- systematyczne obniżanie emisji gazów cieplarnianych.

§ 4.

Postanawia się o zwoływaniu kolejnych Szczytów Klimatycznych Żuław w celu:

- wymiany wiedzy i doświadczeń,
- inkubowania polityk lokalnych opierających się na zasadzie zrównoważonego rozwoju,
- podejmowania współpracy w pozyskiwaniu środków i realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych.

§ 5.

Postanawia się także o opracowaniu Lokalnego Planu Adaptacyjnego dla Żuław.

§ 6.

Deklaracja wchodzi w życie z dniem podpisania.